

Sabiedrības solidaritāte Covid-19 krīzes laikā

R. Rungule, S. Senkāne

Pandēmija : Solidaritāte = ?

- Ir acīmredzams, ka itāļi, lai izvairītos no saslimšanas, gatavi upurēt gandrīz visu – ierastos dzīves apstākļus, sociālās attiecības, darbu, pat draudzību, pieķeršanos, reliģisko un politisko pārliecību. **Kailā dzīvība – un bailes to zaudēt – cilvēkus nevis vieno, bet gan padara aklus un nošķir.** (Džo Agambens, Rīgas laiks, 2020)
- **Vēlme izdzīvot**, apgalvo slovēņu filozofs Žižeks, **radīs jaunas solidaritātes saites.** Tomēr ir ļoti neskaidrs, kā tas notiks. Kā komentējis korejiešu filozofs *Byung-Chul Han*, vīrusa būtība ir cilvēku nošķiršana. Galu galā tas ir tas, ko dara sociālā distancēšanās un pašizolācija. Šajos notikumos ir grūti saskatīt alternatīvas politiskas kārtības pazīmes, kas balstās uz solidaritāti. (Gerard Delanty, LSE, 2020)
- Sociāldemokrātiskais modelis balstās sabiedrības veselības pieejā, kurā **“ja kāds ir slim, mēs visi esam potenciāli slimi”** un kurā ar slimību saistītie riski un izmaksas ir kopīgi visai sabiedrībai, ne tikai indivīdam, kurš ir slim. (Sylvia Walby, European Journal of Social Theory, 2021)
- Bet šobrīd man ir sajūta, ka indivīds ir atbrīvots no tautas tik lielā mērā, ka šajā procesā esam nonākuši līdz zināmam kritiskajam punktam, kurā šis indivīds var vienkārši pazust. Viņš kļūst nepiesaistīts, neatbalstīts un vārgs. Tāpēc vajadzētu iet uz pretējo – nonākt pie kādas kopējas apziņas. Un nevis tikai šaurā izpratnē, tajā, ko mēs dēvējam par burbuļiem, ne tikai domubiedru lokā, bet pie kaut kā tāda, uz ko var balstīt plašāku vienotību. ... **Ir jāatrod vai jāatjauno mehānisms, kā indivīdi sadarbojoties var justies kā kaut kas lielāks, nekā tikai katrs atsevišķi.** (Inese Zandere, Delfi, 2021)

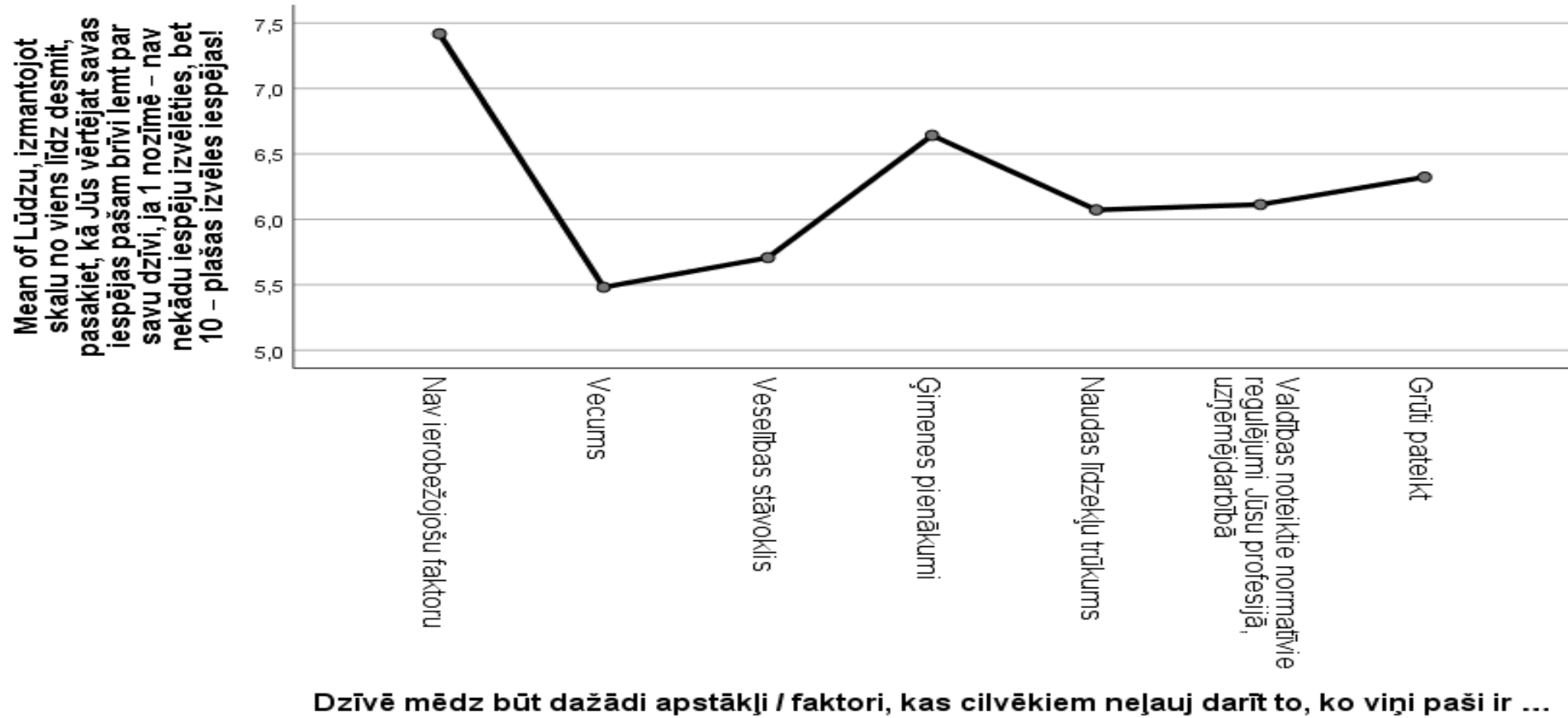
Individuālais un kolektīvais solidaritātē

- Ar solidaritāti mūsdienās saprot pilsoņu uzskatu un darbību kopumu, kas sniedzot savstarpēju atbalstu, vērsts uz sabiedrības saliedēšanu.
- Ruānas universitātes profesore Marī-Kloda Blē (Marie-Claude Blais) norādījusi, ka solidaritātes jēdziens palīdz pārvarēt dilemmu: kā samierināt indivīda centienus pēš brīvības ar reālajām saistībām, kas saista indivīdus sabiedrībā. Viņa raksta, ka 19.gs.beigās solidaritātes jēdziens ļāva apvienot divas pretrunīgas parasības – pēc indivīda brīvības un sociālā taisnīguma.
- M.K.Blē pievērš uzmanību tam, ka mūsdienu sabiedrībā, kur valsts gādā par pilsoņu sociālo drošību, indivīdi mazāk domā par solidaritāti ar citiem. Ja solidaritāti attiecina tikai uz palīdzību trūcīgajiem, tas neveicina visu sabiedrības locekļu kopības jūtu veidošanos un tās kopējo mērķu apzināšanos.
- Balstoties uz Eiropas sociālā pētījuma (ESS) datu analīzi, M.Paskova parādījusi, ka egalitārākās sabiedrībās solidaritāte vairāk tiek pieņemta kā norma, un tādēļ palīdzība citiem mazāk tiek novērtēta un saistīta ar palīdzības sniedzēja reputāciju nekā tas ir mazāk egalitārās sabiedrībās.

Darībspēja un sociālā drošība kā solidaritātes aspekti

- Lai skaidrotu individuālos un kolektīvos solidaritātes aspektus, izmantojām divus galvenos jēdzienus: indivīda darībspēja un sociālā drošība.
- **Darībspēja** raksturo indivīda paša iespējas rīkoties un risināt ar savu dzīvi saistītos jautājumus;
- **Sociālā drošība** raksturo sabiedrības/kolektīva radīto drošību.
- Abi šie aspekti ir saistīti: jo indivīda darībspēja ir lielāka, jo mazāks atbalsts nepieciešams no sabiedrības institūcijām un kolektīviem. Kā arī: jo cilvēks ir drošāks par sevi un savu ģimeni, jo atvērtāks sadarbībai ar citiem – palīdzības sniegšanai un saņemšanai.

Darībspējas ierobežojumi un iespējas brīvi lemt par savu dzīvi (Dati: SKDS, 2020.g.sept., N=1003)

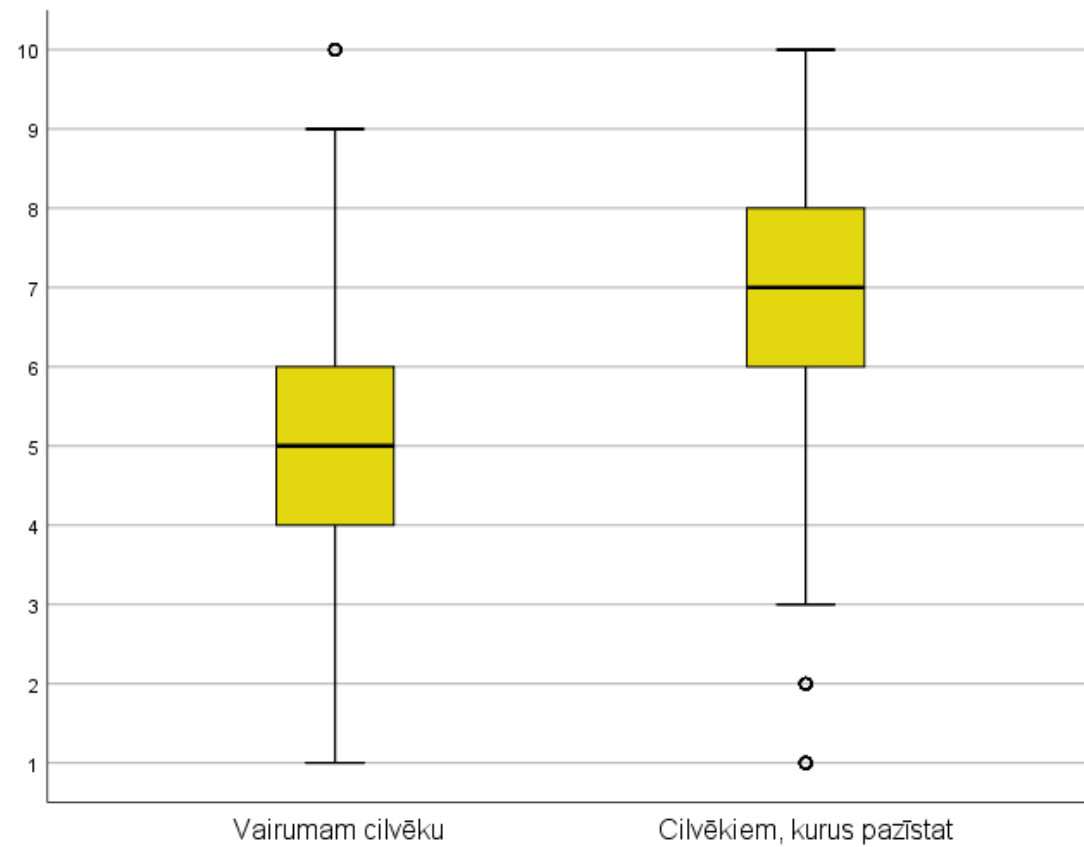
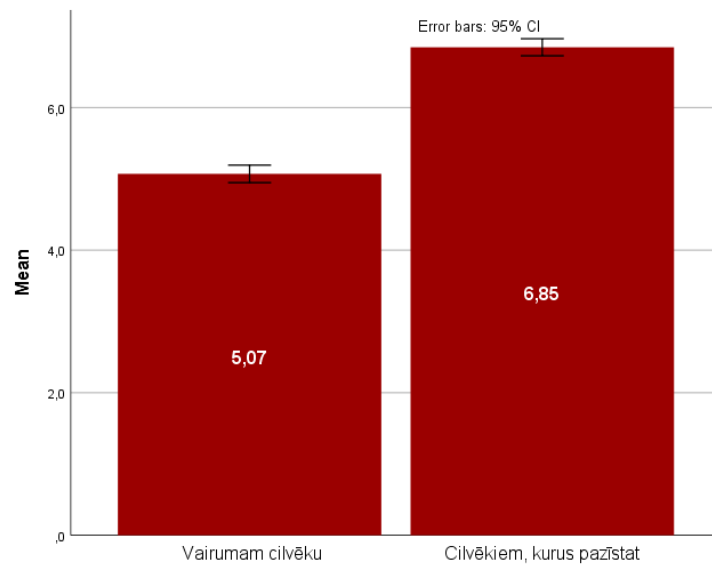
Sociālās drošības «sistēmas»

- Pētījumi liecina, ka lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju drošību (security) uzskata par svarīgāko vērtību, bet ne visi jūtas vienlīdz droši un pasargāti.
- Covid-19 aptaujas dati liecina, ka trīs galvenās drošības “sistēmas”, uz ko var paļauties grūtībās nonācis cilvēks ir: **ģimenes un radnieku atbalsts** (61,1%), **personiskie uzkrājumi, īpašumi** (57,3%), **valsts sociālās apdrošināšanas sistēma** (36,4%) (SKDS, 2020.g.sept.)
- Tātad drošību/drošības sajūtu var radīt cilvēks pats, viņa darbības joma un resursi, to var radīt ģimenes/radnieku atbalsts un resursi, kā arī to var nodrošināt valsts. Ja kāda no šīm drošības “sistēmām” strādā vājāk, tad citas to var kompensēt.
- Valsts interesēs ir sniegt atbalstu ne tikai tad, kad indivīdi un ģimenes ir nonākušas krīzes situācijā, bet arī preventīvi rūpēties, lai individuālā un ģimenes drošība tiktu uzturēta.

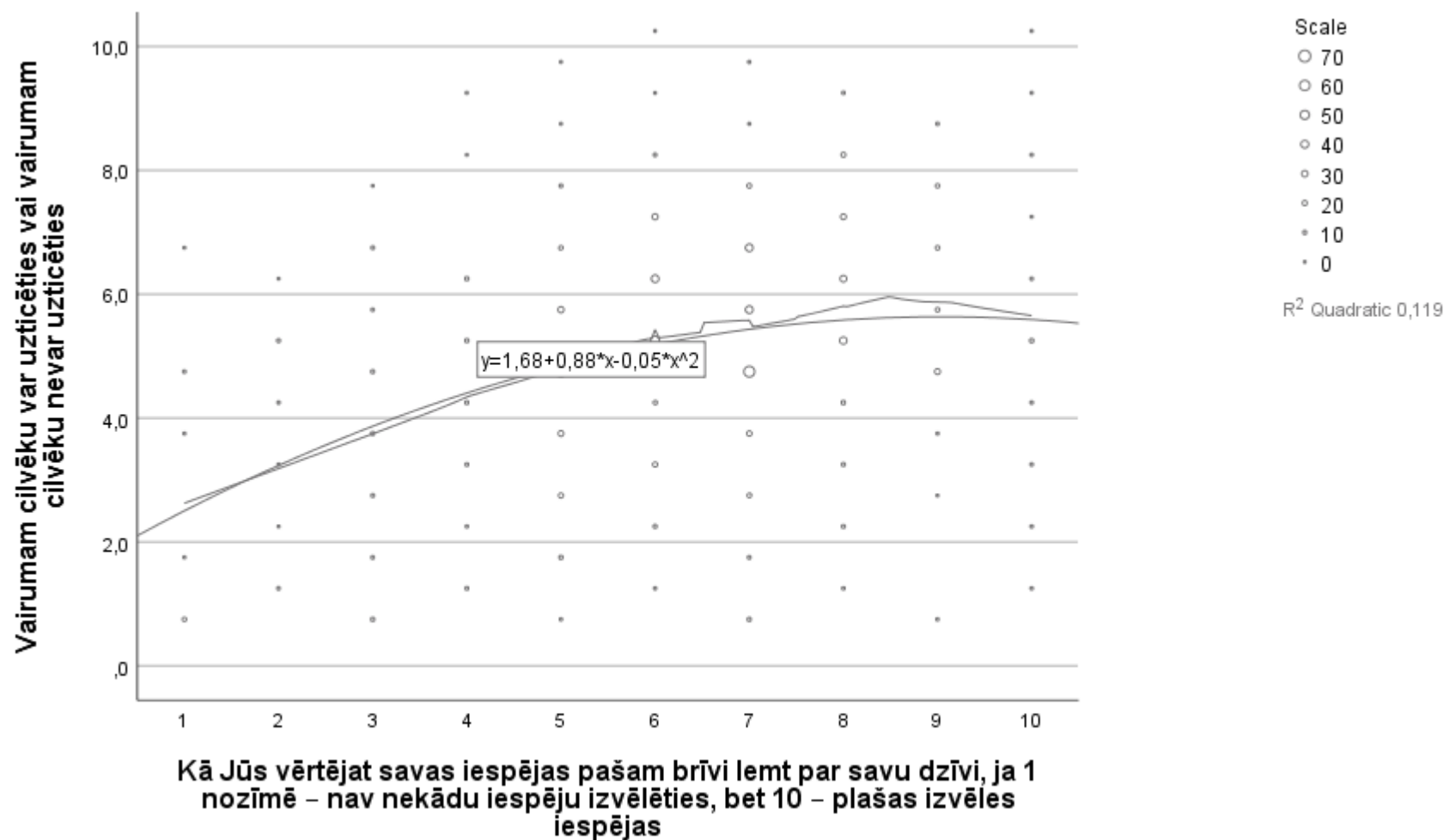
Solidaritātes priekšnoteikums: **savstarpēja uzticēšanās**

- Drošības sajūtas radīšana ietver ne tikai atbalstam nepieciešamos resursus, tā ietver arī paļaušanos. Nepieciešama paļāvība, ka krīzes situācijā būs kam palūgt palīdzību un to varēs arī saņemt.
- Somu pētnieki Juho Saari un Anne Birgita Pessi pētījuši iedzīvotāju attieksmi pret solidaritāti kā palīdzību citiem. Autori apgalvo, ka **labklājības valsts** un **tuvās saites ģimenes vai draugu lokā** ir divas galvenās solidaritātes izpausmes mūsdienu Eiropā. Jo lielāka cilvēku paļaušanās uz institūcijām, jo vairāk viņi pauž rūpes par palīdzību citiem. Valstīs ar stipru publisko sektoru savstarpējā uzticēšanās ir lielāka – vienlīdzība veicina uzticēšanos.
- **Savstarpējās uzticēšanās rādītāji Latvijas sabiedrībā** ir zemi. Aptaujas dati (SKDS, 2020.sept.) liecina, ka atšķiras uzticēšanās rādītāji cilvēku vairākumam un pazīstamiem cilvēkiem. Vērtējot skalā no 1 (nevar uzticēties) līdz 10 (var uzticēties) vidējais vērtējums attiecībā uz visiem cilvēkiem ir 5,07, bet attiecībā uz pazīstamiem cilvēkiem – 6,85.
- Aptaujas dati parāda saistību starp uzticēšanos un darītspēju – iespējām pašam lemt par savu dzīvi.

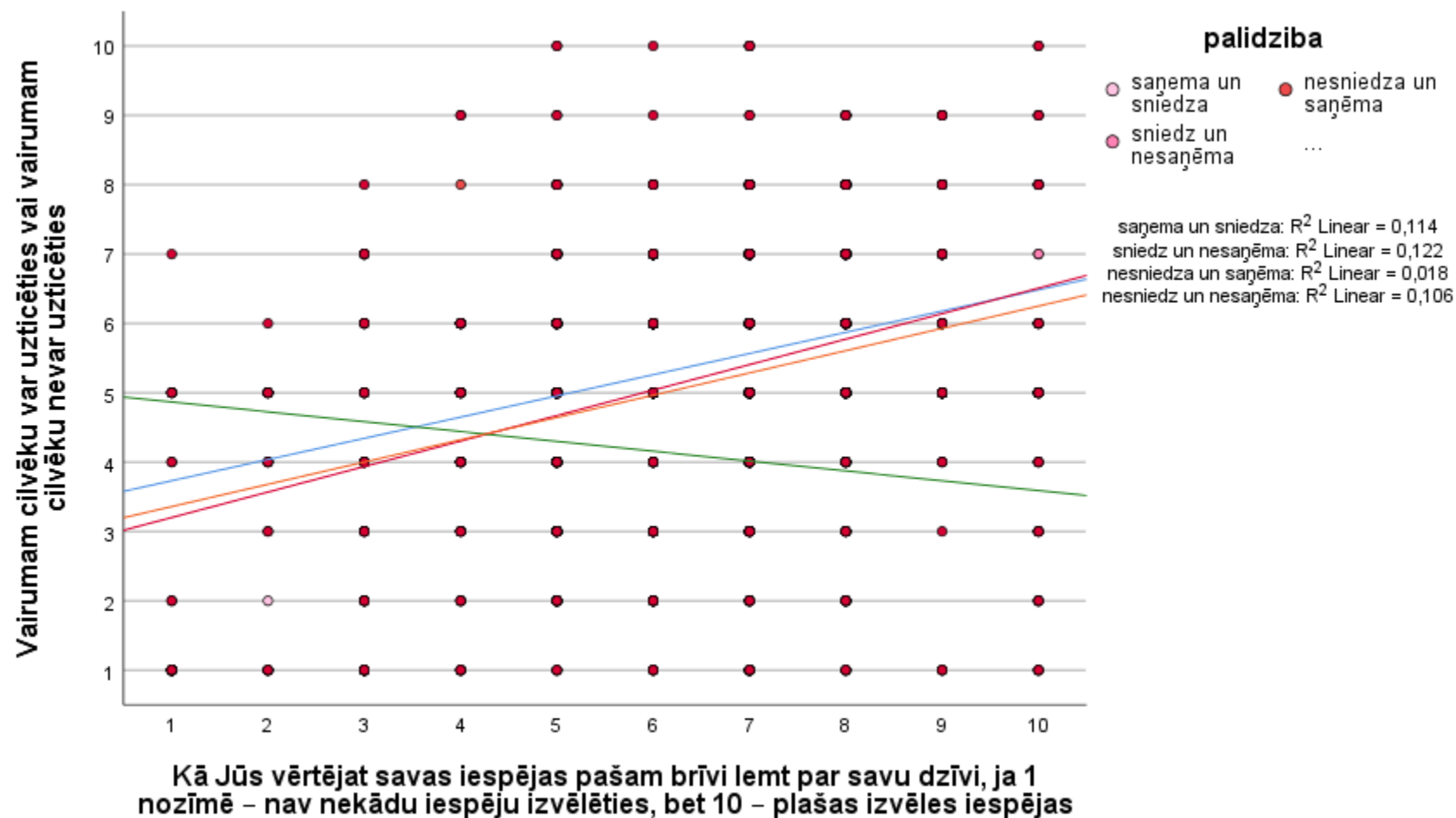
Uzticēšanās

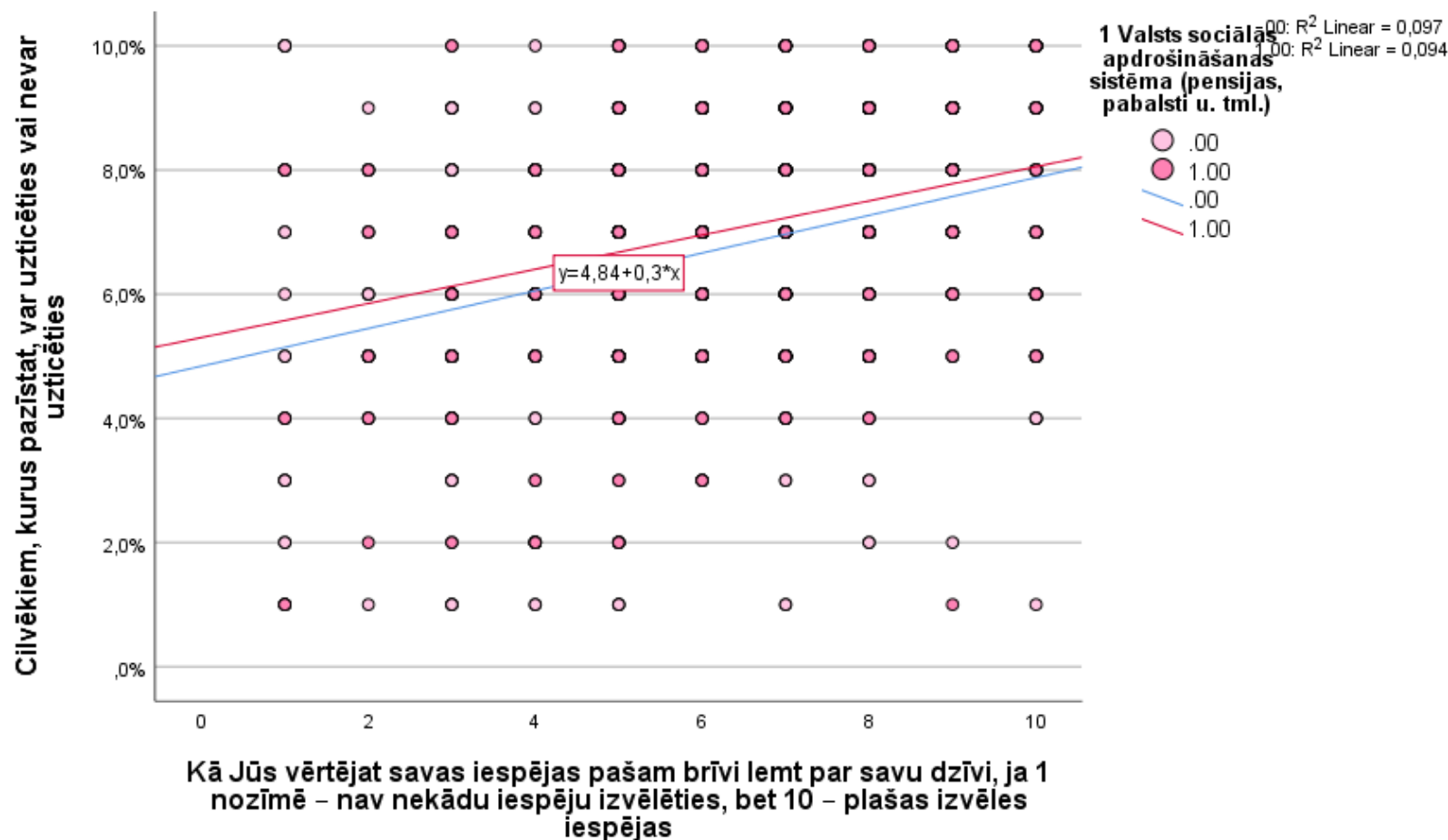
Uzticēšanās vairumam cilvēku un iespējas pašam brīvi lemt par savu dzīvi (darībspēja)

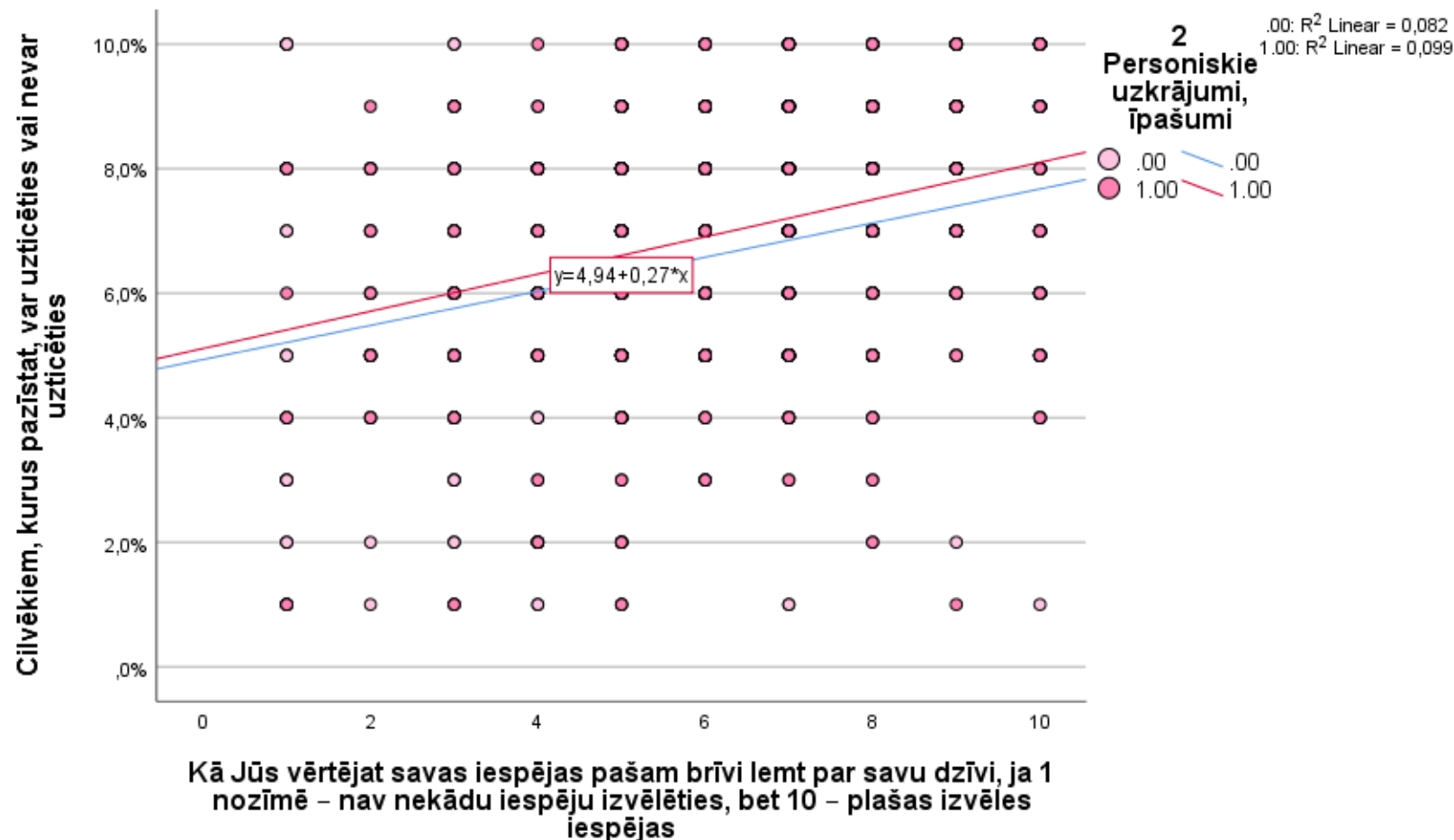
Palīdzības sniegšanas un saņemšanas korelācija ar uzticēšanos vairumam cilvēku un darītspēju

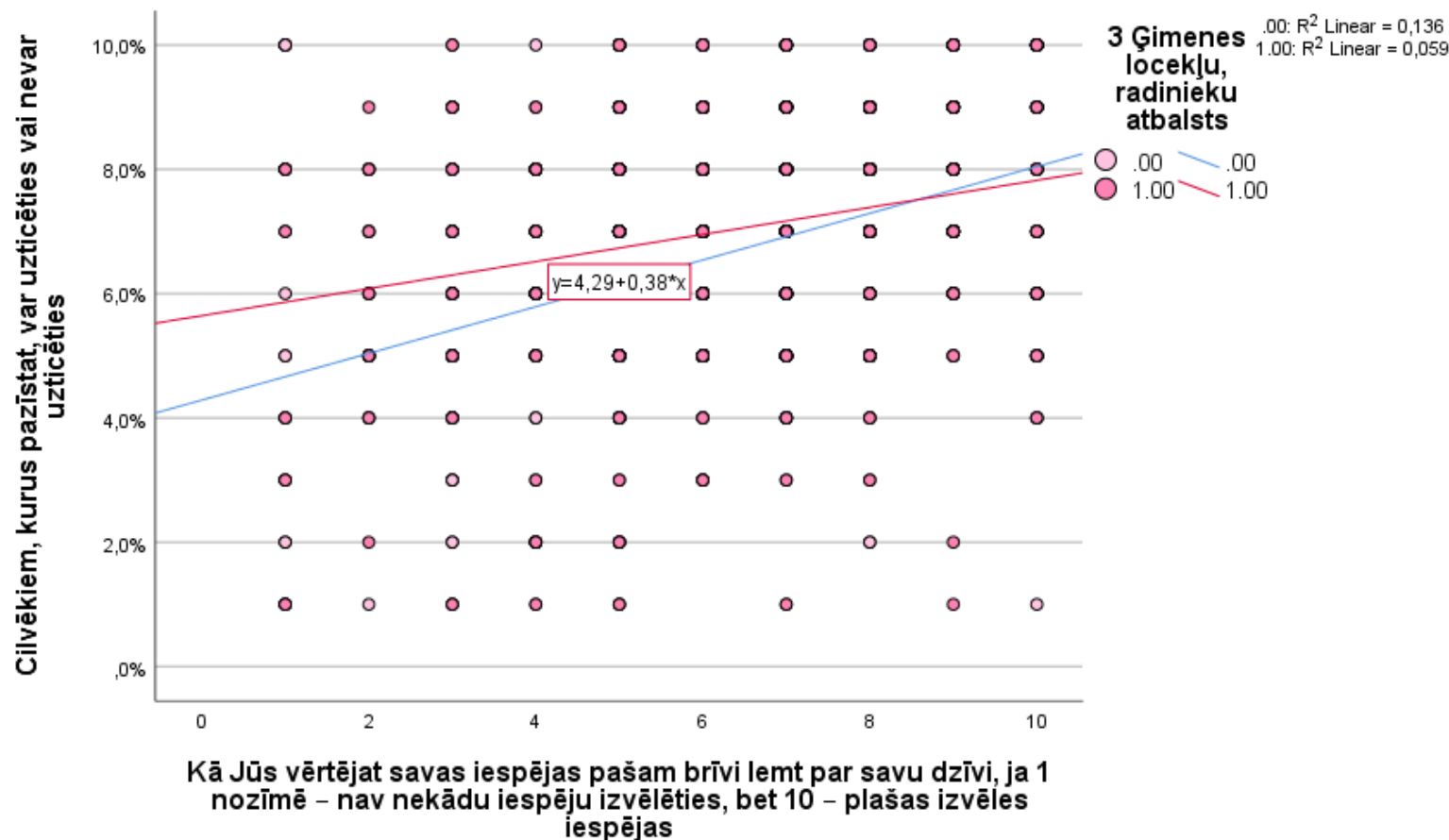
Tie, kas paļaujas un nepaļaujas uz valsts sociālās apdrošināšanas sistēmu

Tie, kas paļaujas un nepaļaujas uz personiskiem uzkrājumiem

Tie, kas paļaujas un nepaļaujas uz ģimenes locekļu un radinieku atbalstu

Secinājumi

1. Pastāv pozitīva korelācija starp uzticēšanos un darībspēju – jo augstāk tiek vērtētas iespājas pašam lemt par savu dzīvi, jo augstāki uzticēšanās rādītāji.
2. Ņemot vērā palīdzības sniegšanu un saņemšanu, pozitīva korelācija starp uzticēšanos un darībspēju ir tiem, kuri palīdzību 1) sniedza un saņēma; 2) sniedza un nesaņēma; 3) nesniedza un nesaņēma. Negatīva korelācija starp uzticēšanos un darībspēju ir tiem, kuri palīdzību saņēma, bet nesniedza – zemāks izvēles iespēju vērtējums saistīts ar augstākiem uzticēšanās rādītājiem.

Secinājumi (turp.)

3. Korelācija starp uzticēšanos un darītspēju maz atšķiras tiem, kas paļaujas un nepaļaujas uz valsts sociālās apdrošināšanas sistēmu un personiskiem uzkrājumiem. Bet attiecībā uz ģimenes locekļu un radnieku atbalstu izteiktāka ir tiem, kas uz šo atbalstu nepaļaujas, nekā tiem, kas uz to paļaujas.

Izmantotā literatūra

- Agambens Džo. Brīvības upuris. Rīgas laiks <https://www.rigaslaiks.lv/blogi/brivibas-upuris-20194>
- Beer Paul de, Koster Ferry. *Sticking Together or Falling Apart? Solidarity in an Era of Individualization and Globalization*. Amsterdam University Press, 2009.
- Ble M.-K. Solidarity. *Sotsiologicheskie issledovanija = Sociological Studies*, 2018; 8:12–21
- Delanty Gerard. Six political philosophies in search of a virus: Critical perspectives on the coronavirus pandemic. LEQS Paper No. 156/2020
- Intervija ar Inesi Zanderi. <https://www.delfi.lv/kultura/news/books/liberalisma-robezas-visu-laiku-ir-jauzmana-intervija-ar-inesi-zanderi.d?id=53108837>
- Laitinen, A., Pessi, A.B. *Solidarity: Theory and Practice. An Introduction*. Lexington Books, 2014
- Paskov Marii. Is solidarity less important and less functional in egalitarian contexts? – *Acta Sociologica*, Vol. 59 (1), 2016.
- Saari, J., Pessi, A.B. National social models and helping others in the European Union. – *Solidarity: Theory and Practice*, p. 179-267., Lexington Books, 2014
- Walby Sylvia. The COVID pandemic and social theory: Social democracy and public health in the crisis. - *European Journal of Social Theory*, 2021, Vol. 24(1) 22–43